

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในทศวรรษที่ผ่านมา สังคม และเศรษฐกิจของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการติดต่อสัมพันธ์กับประชาคมโลกอย่างกว้างขวางมากขึ้น ทำให้บุคคลและสังคมปรับตัวตามไม่ทัน ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาประเทศกับวัฒนธรรมของสังคมในระดับสังคมเมือง และภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ ความไม่สมดุลนี้มีผลทำให้สถาบันครอบครัวไทยซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ จากเดิมครอบครัวไทยมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ หรือครอบครัวขยาย (Extended Family) แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนเป็นครอบครัวขนาดเล็ก หรือครอบครัวเนื้อแท้ (Nuclear or Elementary Family) มากยิ่งขึ้น

สถาบันครอบครัวเป็นต้นเหตุแห่งการสร้างปัญหาให้แก่เด็กโดยเฉพาะช่วงชีวิตเด็กตั้งแต่เกิดจนถึง 6 ปี เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าประสบการณ์ต่าง ๆ ของเด็กวัยนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญของการเจริญเติบโตของทุกด้านของบุคคลต่อไป (จรรยา สุวรรณทัต, บุญกอบ วิสมิตะนนท์, 2535) ถ้าสิ่งที่เด็กได้รับตอนวัยต้นเป็นไปอย่างราบรื่นเหมาะสมกับลักษณะพัฒนาการ ถ้าผู้อบรมเลี้ยงดูเด็กให้ความรัก ความเอาใจใส่เป็นที่เชื่อมั่นได้ว่า เด็กคนนั้นจะเจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม แต่ข้อเท็จจริงสังคมปัจจุบันเต็มไปด้วยปัญหาเด็กและเยาวชน เช่น ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาโสเภณีเด็ก (อุ้นตา นพคุณ, 2532) ประมาณการว่า มีตั้งแต่ 20,000 ถึง 80,000 คน ปัญหาแรงงานเด็กประมาณ 175,000 คน (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2533) จากสถิติในปี 2531 มีจำนวนเด็กถูกทอดทิ้งอยู่ในสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ ถึง 15,000 คน เด็กเร่ร่อนที่หนีออกจากบ้าน หรือไร้ครอบครัว อยู่ในความดูแลของกรมประชาสงเคราะห์ และสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก จำนวน 2,789 คน

ปัญหาเด็กเป็นปัญหาสังคมสำคัญเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือแก้ไข รัฐบาลได้วางแผนพัฒนาเด็ก เห็นได้จากแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535 เปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้ได้พัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับวัย โดยเริ่มการศึกษาในช่วงปฐมวัย การจัดการศึกษาระดับนี้ อาจจัดในรูปของเด็กเล็ก อนุบาลศึกษา หรือในรูปของศูนย์พัฒนาประเภทต่าง ๆ ทั้งขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็กซึ่งเป็นคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดย นายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน (โครงการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก, 2535) ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเด็ก โดยส่งเสริมพ่อแม่ ผู้ปกครอง คู่สมรส ผู้เลี้ยงดูเด็ก และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง และส่งเสริมการจัดบริการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กให้ทั่วถึง และมีคุณภาพ เพื่อให้เป็นรากฐานมั่นคงในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในวัยต่อไป

ในปัจจุบันมีทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชนที่เปิดสถานรับเลี้ยงเด็กและศูนย์ปฐมวัย ตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อช่วยแก้ปัญหาและแบ่งเบาภาระเรื่องการอบรมดูแลเลี้ยงดูเด็กเพราะความผันผวนทางเศรษฐกิจ และค่านิยมของสังคม เป็นรูปแบบที่ไม่มีภาระแบ่งชั้นเรียน (นิตยสารแก้วสุวรรณ, 2524) สำหรับโรงเรียนอนุบาลเป็นการจัดการศึกษาที่มีระบบรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี การเรียนการสอนเป็นการฝึกความพร้อมให้แก่เด็ก จะมีกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์ช่วยให้เด็กพัฒนาทัศนคติและนิสัย ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความเจริญงอกงามทางกาย ทางสมอง ทางสังคม และทางอารมณ์ (จินตนา หมูผึ้ง, 2525) การให้บริการรับเลี้ยงเด็กและโรงเรียนอนุบาล ถือเป็นการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนที่มุ่งให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีความประพฤติดีมีระเบียบ วินัย มีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีศีลธรรมอันดี มีน้ำใจโอบอ้อมอารี และสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติได้ แต่การอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและต้องใช้ความรู้ความสามารถพอสมควร ดังที่ รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์ (2531) กรรณิการ์ วิจิตรสุคนธ์ (2529) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2526) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า พ่อแม่ครูและผู้ดูแลเด็ก ควรมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก รู้จักเลือกวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุคลิกภาพ ความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมโภชนาการเด็ก สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเอาใจใส่ และคุ้มครองปกป้องเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก เพราะช่วงเด็กแรกเกิดจนถึง 6 ขวบ

เป็นวัยที่มีความสำคัญตามที่ เอกวิทช์ ฌ กลาง (2520) และซิชยงค์ พรหมวงศ์ (2520) กล่าวไว้ว่าเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิต ถ้าช่วงนี้ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีเด็กเกิดการเรียนรู้ได้มากการเรียนรู้จะมีอิทธิพลต่อชีวิตภายหลังของเด็ก ปัจจุบัน พบว่า การให้บริการเตรียมความพร้อมแก่เด็ก ไม่ครอบคลุมเด็กในกลุ่มเป้าหมาย บริการได้เพียงร้อยละ 40.99 จากจำนวนเด็กอายุ 3-5 ปี นอกจากการขาดแคลนในด้านปริมาณของการให้บริการดังกล่าวแล้ว การให้บริการเตรียมความพร้อมยังไม่มีคุณภาพเพียงพอในแง่ของบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน มีหน่วยงานทั้งในภาครัฐและเอกชนดำเนินงานเฉพาะของตนอย่างไม่มีมาตรฐานเดียวกันที่จะสร้างประสิทธิภาพสูงสุดต่อเด็ก (โครงการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก, 2535)

การอุดมศึกษามีภารกิจหลักในการตอบสนอง ต่อสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย โดยการชี้แนะและช่วยแก้ปัญหา พัฒนารูปแบบหลักสูตรใหม่ ๆ เพื่อสนองวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น หลักสูตรสาขาคอมพิวเตอร์ หลักสูตรการพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรที่ผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการก้าวหน้าทางเทคโนโลยี หรือทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ หลักสูตรทหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กที่จัดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา ต่างได้เน้นความสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณสมบัติความรู้ ความสามารถตอบสนองความต้องการของสภาพเศรษฐกิจ ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะได้มีการศึกษาแนวโน้มการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนทหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก จากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับด้านนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาหลักสูตรและการเรียนการสอนทหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก
2. วิเคราะห์หลักสูตรและการเรียนการสอน ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการ

ครอบครัวและเด็ก และนำเสนอแนวทางของหลักสูตรและการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

3. ศึกษาแนวโน้มหลักสูตรและการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

4. นำเสนอแนวทางของหลักสูตรและการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาหลักสูตรและการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ของสถาบันอุดมศึกษา 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. ศึกษาแนวโน้มหลักสูตรและการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก โดยใช้เทคนิคเดลฟาย

ความจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากเทคนิคเดลฟาย เป็นวิธีการมุ่งแสวงหาความเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อการทำนายเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในอนาคต ผลที่ได้จากการใช้เทคนิคเดลฟาย ศึกษาแนวโน้มหลักสูตรและการเรียนการสอน ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก จึงเป็นความคิดเห็นอย่างกว้าง ๆ ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

ข้อตกลงเบื้องต้น

วัน เวลา ในการตอบแบบสอบถามที่แตกต่างกันของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านในรอบเดียวกัน ถือว่าไม่มีผลต่อความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

นิยามศัพท์

แนวโน้ม (Trends) หมายถึง พัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยใช้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในอดีตและปัจจุบัน เป็นตัวกำหนดการทำนายตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการครอบครัวและเด็ก

การเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการ เทคนิค วิธี หรือกิจกรรมที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้และทักษะ

หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก หมายถึง แผนกำหนดเนื้อหา หลักวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน ทางด้านคหกรรมศาสตร์ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก และหรือวิชาเอกพัฒนาการเด็กและครอบครัวของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

การวิเคราะห์ หมายถึง กระบวนการในการศึกษาส่วนประกอบของหลักสูตรได้แก่ โครงสร้างหลักสูตร จุดประสงค์ของหลักสูตร การเรียนการสอน

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้รู้ มีประสบการณ์และเกี่ยวข้องกับงานและการจัดการศึกษาในวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ซึ่งมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

1. นักบริหาร และหรือเจ้าของสถานประกอบการรับบริการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนและเปิดดำเนินการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี
2. ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสาขาพัฒนาการครอบครัวและเด็ก หรือเกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 5 ปี
3. ผู้บริหาร หรือเคยทำหน้าที่บริหารในสถาบันอุดมศึกษาที่มีการสอน วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก หรือเกี่ยวข้องตั้งแต่หัวหน้าสาขา หรือหัวหน้าภาควิชาขึ้นไป ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี
4. ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาที่มีการสอนวิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กในหน่วยงานของรัฐและเอกชน

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาหลักสูตรและการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กของสถาบันอุดมศึกษา 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. จัดทำกรอบแนวคำถาม เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตอบ
3. เลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ตามคุณสมบัติผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ไว้จำนวน 26 คน
4. จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามของการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามขั้นตอนดังนี้
 แบบสอบถามครั้งที่ 1 ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 4 คน อย่างไม่เป็นทางการ และจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กจากนั้นนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามปลายเปิด
 แบบสอบถามครั้งที่ 2 ผู้วิจัยรวบรวมความคิดเห็นที่ได้จากการตอบแบบสอบถามปลายเปิดครั้งแรกของผู้เชี่ยวชาญ นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของหลักสูตรการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านตอบโดยการให้น้ำหนักความเป็นไปได้ของข้อความ
5. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม 2 ครั้ง ตามที่กล่าวมาแล้วและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
6. วิเคราะห์ข้อมูล เมื่อรวบรวมแบบสอบถาม 2 ครั้ง ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่ามัธยฐาน ฐานนิยม ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์
7. วิเคราะห์หลักสูตรและการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็กของสถาบันการศึกษาทั้ง 3 แห่ง
8. การรายงานการวิจัย ผู้วิจัยได้เสนอผลในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการ

วิเคราะห์เนื้อเรื่อง แล้วสรุปการรายงานแยกเป็นประเด็น และนำเสนอแนวทางในการจัดหลักสูตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย จะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต หรือผู้สำเร็จการศึกษาทางคหกรรมศาสตร์ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดได้ โดยใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก